

OKRESNÝ ÚRAD HLOHOVEC

ODBOR KRÍZOVÉHO RIADENIA

Jarmočná č. 3, 920 01 Hlohovec

PRÍRUČKA PRE OBYVATEĽSTVO OKRESU HLOHOVEC

Hlohovec 2015

ČO JE MIMORIADNA UDALOSŤ A MIMORIADNA SITUÁCIA

Mimoriadnou udalosťou je živelná pohroma, havária, katastrofa, ohrozenie verejného zdravia II. stupňa alebo teroristický útok, pričom:

- a) živelná pohroma je mimoriadna udalosť, pri ktorej dôjde k nežiaducemu uvoľneniu kumulovaných energií alebo hmôt v dôsledku nepriaznivého pôsobenia prírodných síl, pri ktorej môžu pôsobiť nebezpečné látky alebo pôsobia ničivé faktory, ktoré majú negatívny vplyv na život, zdravie alebo na majetok,
- b) havária je mimoriadna udalosť, ktorá spôsobí odchýlku od ustáleného prevádzkového stavu, v dôsledku čoho dôjde k úniku nebezpečných látok alebo k pôsobeniu iných ničivých faktorov, ktoré majú vplyv na život, zdravie alebo na majetok,
- c) katastrofa je mimoriadna udalosť, pri ktorej dôjde k narastaniu ničivých faktorov a ich následnej kumulácii v dôsledku živelnej pohromy a havárie.

Mimoriadnou situáciou je obdobie ohrozenia alebo obdobie pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti na život, zdravie alebo majetok, ktorá je vyhlásená podľa tohto zákona 42/1994 Z.z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov, počas ktorej sa vykonávajú opatrenia na záchranu života, zdravia alebo majetku, na znižovanie rizík ohrozenia alebo činnosti nevyhnutné na zamedzenie šírenia a pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti.

POVINNOSTI PRÁVNICKÝCH OSÔB A FYZICKÝCH OSÔB

Pre prípady vzniku mimoriadnej udalosti vlastník alebo nájomca nehnuteľnosti je povinný umožniť vstup na nehnuteľnosť osobe vykonávajúcej svoju právomoc podľa zákona 42/1994 Z.z. o civilnej ochrane obyvateľstva v znení neskorších predpisov alebo umiestniť na nej technologické zariadenia civilnej ochrany alebo technické prostriedky informačného systému civilnej ochrany.

Vlastník alebo nájomca, na ktorého nehnuteľnosti sú umiestnené zariadenia civilnej ochrany alebo technické prostriedky informačného systému civilnej ochrany, je povinný po predchádzajúcej výzve umožniť vstup na nehnuteľnosť osobe vykonávajúcej svoju právomoc podľa tohto zákona na účel vykonania údržby a kontroly.

Osoba, ktorá nie je zaviazaná účasťou na civilnej ochrane a na jej príprave podľa zákona o civilnej ochrane alebo iných zákonov, je v prípadoch mimoriadnej udalosti povinná primerane svojmu veku a zdravotnému stavu spolupracovať v súčinnosti s inými osobami v civilnej ochrane a možno jej v záujme ochrany života, zdravia a majetku uložiť obmedzenia a vyžadovať poskytnutie vecných prostriedkov potrebných na civilnú ochranu.

Pre prípad mimoriadnej udalosti sú fyzické osoby povinné:

- a) dodržiavať pokyny okresných úradov, obcí, ako aj iných právnických osôb a fyzických osôb podieľajúcich sa na záchranných prácach.
- b) riadiť sa ich pokynmi na ukrytie a evakuáciu,

- c) vykonávať opatrenia na ochranu potravín, vody, zvierat a krmív, ktoré vlastní alebo sú im zverené,
- d) plniť úlohy v jednotkách a zariadeniach civilnej ochrany podľa určenia a zaradenia a na plnenie úloh sa vopred pripraviť,
- e) vykonávať časovo obmedzené práce pre civilnú ochranu súvisiace s bezprostrednou ochranou života, zdravia a majetku,
- f) poskytnúť vecné prostriedky, ktoré vlastní alebo užívajú,
- g) poskytnúť potrebné priestory a prostriedky na núdzové ubytovanie osobám postihnutým mimoriadnou udalosťou, ako aj osobám, ktoré vykonávajú záchranné práce.

Fyzická osoba nie je povinná splniť uložené povinnosti ak by ich plnením vystavila vážnemu ohrozeniu seba alebo blízke osoby, alebo ak jej v tom bránia iné dôležité okolnosti v nasledujúcich povinnostiach:

- vykonávať časovo obmedzené práce pre civilnú ochranu súvisiace s bezprostrednou ochranou života, zdravia a majetku,
- poskytnúť vecné prostriedky, ktoré vlastní alebo užívajú,
- poskytnúť potrebné priestory a prostriedky na núdzové ubytovanie osobám postihnutým mimoriadnou udalosťou, ako aj osobám, ktoré vykonávajú záchranné práce.

Za plnenie povinnosti pri vykonávaní časovo obmedzených prác pre civilnú ochranu súvisiace s bezprostrednou ochranou života, zdravia a majetku, patrí fyzickej osobe odmena.

Za plnenie povinnosti poskytnúť vecné prostriedky, ktoré vlastní alebo užívajú, alebo poskytnúť potrebné priestory a prostriedky na núdzové ubytovanie osobám postihnutým mimoriadnou udalosťou, ako aj osobám, ktoré vykonávajú záchranné práce ako aj vstupu na nehnuteľnosť sa poskytuje náhrada.

Povinnosť poskytnúť vecné prostriedky, ktoré vlastní alebo užívajú, alebo poskytnúť potrebné priestory a prostriedky na núdzové ubytovanie osobám postihnutým mimoriadnou udalosťou, ako aj osobám, ktoré vykonávajú záchranné práce.

Priestupku na úseku civilnej ochrany sa dopustí ten, kto:

- a) neuposlúchne varovné signály, pokyny a výzvy vlády, ministerstiev, ostatných ústredných orgánov štátnej správy, iných ústredných štátnych orgánov, okresných úradov, obcí, právnických osôb a fyzických osôb, ktoré vyhlasujú a vydávajú v súvislosti s plnením úloh podľa tohto zákona,
- b) nevykoná opatrenia na ochranu potravín, vody, zvierat a krmív, ktoré vlastní alebo sa mu zverili,
- c) neriadi sa pokynmi okresného úradu alebo obce na ukrytie a evakuáciu,
- d) nesplní povinnosť ustanovenú týmto zákonom vyplývajúcu zo zaradenia do jednotky civilnej ochrany a súvisiacu s bezprostrednou ochranou života, zdravia a majetku,
- e) neposkytne bez vážneho dôvodu osobnú pomoc alebo vecné prostriedky, ktoré vlastní alebo užíva,
- f) neumožní okresnému úradu alebo obci umiestniť na nehnuteľnosti, ktorú vlastní alebo prevádzkuje, zariadenie civilnej ochrany alebo neumožní k nemu prístup,
- g) zneužije alebo poškodí zariadenia alebo prostriedky informačného systému civilnej ochrany,
- h) neodovzdá bezodkladne ministerstvu vnútra osvedčenie, ak stratí odbornú spôsobilosť.

Za priestupok podľa môže uložiť okresný úrad pokutu do 331,00 € a za priestupok spáchaný počas mimoriadnej situácie pokutu do 1659,00 €.

Po vyhlásení mimoriadnej situácie možno právnickej osobe, fyzickej osobe – podnikateľovi alebo fyzickej osobe uložiť písomným príkazom povinnosť poskytnúť vecné plnenie na zvládnutie úloh pri mimoriadnej udalosti.

Pri ukladaní vecných plnení treba prihliadať na to, aby sa tým neohrozila výživa toho, kto vec poskytol, a jeho rodiny a chod jeho hospodárskych zariadení.

Vecné prostriedky, ktoré sa prevzali ako vecné plnenia podľa tohto zákona len do užívania, sa po zániku potreby vrátia tomu, od koho sa prevzali.

Ak nemožno vecný prostriedok, ktorý sa prevzal do užívania, po zániku potreby vrátiť, poskytne sa právnickej osobe alebo fyzickej osobe iný vecný prostriedok rovnakého druhu a podľa možnosti rovnakej hodnoty alebo sa dá náhrada v peniazoch.

Ten, kto konal na základe písomného príkazu o vecnom plnení, má právo na náhradu škody, ktorá mu vznikla vecným plnením.

Fyzické osoby sú povinné zúčastniť sa na plnení úloh civilnej ochrany osobnými úkonmi s výnimkou osôb, ktoré sú od nich oslobodené.

Osobnými úkonmi podľa tohto zákona sa rozumie každá fyzická i duševná činnosť, ktorá sa vyžaduje v záujme ochrany života, zdravia a majetku v čase mimoriadnej udalosti.

Vo vykonávaní osobných úkonov sa nemožno dať zastupovať.

Osoby, ktoré boli pribrané na osobné úkony na základe dobrovoľnosti, majú rovnaké práva a povinnosti ako osoby, ktoré boli na osobné úkony povolané podľa ustanovení tohto zákona.

Ženy sú podľa možnosti povolávané len na také osobné úkony, na ktoré sú svojím obvyklým zamestnaním spôsobilé, pričom sa bude prihliadať na to, aby ich povolanie na osobné úkony nebolo na ujmu plnenia iných závažných úloh.

Od osobných úkonov sú oslobodené

- a) osoby telesne alebo duševne nespôsobilé,
- b) osoby mladšie ako 18 rokov a staršie ako 60 rokov,
- c) osoby, ktoré vykonávajú štátnu službu profesionálneho vojaka ozbrojených síl Slovenskej republiky, mimoriadnu službu a alternatívnu službu, ako aj príslušníci Policajného zboru, Slovenskej informačnej služby a Zboru väzenskej a justičnej stráže, ak by vykonaním osobných úkonov bol ohrozený výkon ich služobných povinností.
- d) tehotné ženy a osoby, ktoré sa starajú o deti do 15 rokov veku,
- e) osoby požívajúce exteritorialitu podľa medzinárodného práva a osoby patriace k cudzím diplomatickým misiám, k cudzím konzulárnym úradom, k orgánom cudzích štátov alebo k medzinárodným orgánom s podmienkou, že tieto úrady alebo orgány pôsobia na území Slovenskej republiky so súhlasom príslušných orgánov a nejde o občanov Slovenskej republiky,
- f) ostatní cudzinci v rozsahu, ktorý vyplýva z medzinárodných zmlúv alebo z medzinárodného práva.

Dôvod oslobodenia treba preukázať vhodným spôsobom. Telesnú alebo duševnú nespôsobilosť treba preukázať úradným potvrdením lekára.

PRÁVA PRÁVNICKÝCH OSÔB A FYZICKÝCH OSÔB

Fyzická osoba má právo na včasné varovanie pred hroziacim nebezpečenstvom, na evakuáciu a ukrytie a na informácie o spôsobe ochrany, na bezprostrednú pomoc pri ohrození života, zdravia a majetku.

Fyzické osoby majú právo na vytvorenie podmienok na zabezpečenie prípravy na civilnú ochranu, ktorej cieľom je umožniť získanie nevyhnutných vedomostí a zručností v sebaochrane a pomoci iným v núdzi.

ZÁKLADNÉ OPATRENIA CIVILNEJ OCHRANY

Varovanie obyvateľstva

Varovanie obyvateľstva je jedno z najdôležitejších opatrení civilnej ochrany. Varovanie je vykonávané varovnými signálmi uskutočňovanými prostredníctvom sirén a miestnych informačných prostriedkov (obecných rozhlasov).

Varovanie obyvateľstva sa vykonáva varovnými signálmi:

- **VŠEOBECNÉ OHROZENIE**
dvojminútovým kolísavým tónom sirén pri ohrození alebo pri vzniku mimoriadnej udalosti, ako aj pri možnosti rozšírenia následkov mimoriadnej udalosti,
- **OHROZENIE VODOU**
šesťminútovým stálym tónom sirén pri ohrození ničivými účinkami vody.

Koniec ohrozenia alebo koniec pôsobenia následkov mimoriadnej udalosti sa vyhlasuje signálom **KONIEC OHROZENIA** dvojminútovým stálym tónom sirén bez opakovania.

Varovné signály a signál KONIEC OHROZENIA sa následne dopĺňajú hovorenou informáciou prostredníctvom hromadných informačných prostriedkov.

Varovný signál sa ihneď po jeho skončení dopĺňa slovnou informáciou vo vysielaní rozhlasových staníc a televíznych staníc alebo v miestnych informačných prostriedkoch obce.

Slovná informácia obsahuje:

- deň a hodinu vzniku alebo skončenia ohrozenia,
- údaje o zdroji a druhu ohrozenia,
- údaje o veľkosti ohrozeného územia,
- základné pokyny pre obyvateľstvo (osadenstvo objektu).

Kolísavým tónom sirén v trvaní dvoch minút sa vyhlasuje aj ohrozenie v prípade, ak hrozí alebo dôjde k vzdušnému napadnutiu územia štátu. Ak prostriedok varovania, ktorým sa takého ohrozenia vyhlasuje, umožňuje reprodukovať hovorené informácie, bezprostredne po kolísavom tóne sirén musí byť **trikrát reprodukováaná veta "Pozor, vzdušný poplach"**.

Odovzdávanie meteorologických a hydrologických výstrah:

Okresný úrad v sídle kraja po prijatí výstrahy 2. a 3. stupňa zabezpečí vyrozumienie príslušný okresný úrad a ohrozené obce na území kraja.

Okresný úrad pri prijatí výstrahy 2. až 3. stupňa v spolupráci s okresným úradom v sídle kraja vyzozumieva nevyrozumené ohrozené obce vo svojej pôsobnosti.

Varovanie obyvateľstva na území ktorého je vyhlásená výstraha 3. stupňa sa na obci vykoná bezodkladne prostredníctvom siete sirén a miestnych informačných prostriedkov varovným signálom „Všeobecné ohrozenie“ a následnou slovnou informáciou v hromadných informačných prostriedkoch obce.

Odporúčaná činnosť obyvateľstva v prípade prijatia meteorologických a hydrologických výstrah:

• Vietor

❖ 2. stupeň

Výskyt silného vetra, ktorý krátkodobo dosiahne rýchlosť nad 20 m/s, alebo v nárazoch nad 25 m/s (V2, priemer > 20 m/s alebo nárazy > 25 m/s):

- nezdržiavať sa na voľných plochách,
- nezdržiavať sa pri labilných prekážkach,
- zatvoriť a zabezpečiť okná a dvere,
- odložiť z dvorov voľne položené predmety,
- nepúšťať von deti,
- zabezpečiť domáce zvieratá,
- neparkovať pod stromami a pri chatrných budovách,
- s ľahkými vozidlami a nenaloženými nákladnými automobilmi obmedziť jazdu po otvorených veterných plochách,
- zabezpečiť okná, skleníky, voľne uložené predmety, pozbierať sušiacu sa bielizeň,
- pri jazde automobilom znížiť rýchlosť jazdy.

❖ 3. stupeň

Výskyt mimoriadne silného vetra, ktorý krátkodobo dosiahne rýchlosť nad 30 m/s, alebo v nárazoch nad 35 m/s (V3, priemer > 30 m/s alebo nárazy > 35 m/s):

- keď nie je nutné, nevychádzať z domu,
- nezdržiavať sa na voľných plochách,
- zatvoriť a zabezpečiť okná a dvere,
- nepúšťať von deti, s ľahkými vozidlami a nenaloženými nákladnými automobilmi nejazdiť po otvorených veterných plochách, zabezpečiť žeriavy.

• Dážď

❖ 2. stupeň

Výskyt intenzívneho dažďa s úhrnom zrážok nad 50 mm za 12 hodín (D2, > 50mm za 12 h):

- opustiť vodné plochy a priestory v blízkosti potokov a riek (aj vyschnutých korýt). premiestniť vybavenie domácností do vyšších poschodí,
- zobrať si nepremokavú obuv a odev,
- uzatvoriť a utesniť všetky okná a otvory,
- odstrániť látky, ktoré môžu v styku s vodou vyvolať chemickú reakciu (jedy, žieraviny, kyseliny a pod.).

❖ 3. stupeň

Výskyt intenzívneho dažďa s úhrnom nad 70mm za 12 hodín (D3, > 70mm za 12 h):

- opustiť vodné plochy, a priestory v blízkosti potokov a riek (aj vyschnutých korýt),
- odstrániť látky, ktoré môžu v styku s vodou vyvolať chemickú reakciu (jedy, žieraviny, kyseliny a pod.),
- uzatvoriť a utesniť všetky okná a otvory,
- vypnúť alebo uzatvoriť hlavné rozvody elektrického prúdu, vody a plynu.
- dodržiavať pokyny záchranných zložiek, orgánov samosprávy a štátnej správy, sledovať pokyny v hromadných informačných prostriedkoch,
- pripraviť si lieky, dokumenty, vhodné ošatenie, trvanlivé potraviny a pitnú vodu na 2-3 dni.

- **Búrky**
  - ❖ **2. stupeň**
Výskyt silných búrok spojené prívalové zrážky s úhrnom nad 30 mm za hodinu (BD2, >30mm za 1 h) a nárazy vetra s rýchlosťou nad 25 m/s (BV2, >25m/s):
    - nezdržiavať sa na voľných plochách,
    - nezdržiavať sa pri labilných prekážkach,
    - zatvoriť a zabezpečiť okná a dvere,
    - odložiť z dvorov voľne položené predmety,
    - zabezpečiť domáce zvieratá,
    - neparkovať pod stromami a pri chatrných budovách,
    - s ľahkými vozidlami a nenaloženými nákladnými automobilmi nejazdiť po otvorených veterných plochách,
    - vo voľnej krajine pri búrke prečkať v automobile, alebo vyhľadať nižšie polohy (pozor na ich prípadné zatopenie),
    - nezdržiavať sa pri vysokých stožiaroch alebo vysokých stromoch,
    - opustiť vodné plochy a priestory v blízkosti potokov a riek (aj vyschnutých korýt).
  - ❖ **3. stupeň**
Výskyt mimoriadne silných búrok spojené prívalové zrážky s úhrnom nad 40 mm za hodinu (BD3, 40 mm za 1 h) a nárazy vetra s rýchlosťou nad 35 m/s (BV3, >35 m/s):
    - keď nemusíte, nevychádzať z domu,
    - nepúšťať von deti,
    - neparkovať pod stromami a pri chatrných budovách,
    - nezdržiavať sa pri stožiaroch vysokého napätia alebo vysokých stromoch,
    - opustiť vodné plochy, a priestory v blízkosti potokov a riek (aj vyschnutých korýt),
    - zabezpečiť obydlie pred vniknutím vody.
- **Hmla**
  - ❖ **2. stupeň**
Výskyt silných hmiel s dohľadnosťou pod 100 metrov (H2, < 100m):
    - Ak viditeľnosť nepovoľuje ísť rýchlejšie ako 20 km/hod, a keď nie je možné rozoznať okraj cesty odstavte vozidlo. Na diaľniciach vyhľadať najbližšie odpočívadlo a počkať kým sa hmla rozplynie.
  - ❖ **3. stupeň**
Výskyt mimoriadne silných hmiel s dohľadnosťou pod 50 metrov (H3, < 50m):
    - Obmedziť jazdu vozidlom z bezpečnostných dôvodov.
- **Vysoké teploty**
  - ❖ **2. stupeň**
Maximálna teplota vzduchu v rozpätí od (teplota, > 35°C):
    - vyhýbať sa pobytu na priamom slnku, najmä na poludnie a po poludní,
    - nenechávať deti a zvieratá na priamom slnku, ani v stojacich automobiloch,
    - dodržiavať pitný režim.
  - ❖ **3. stupeň**
Dlhodobé dosahovanie maximálnej teploty vzduchu v rozpätí od (teplota, > 40°C):
    - vyhýbať sa pobytu na priamom slnku, najmä na poludnie a po poludní,
    - dodržiavať pitný režim,
    - nenechávať deti a zvieratá na priamom slnku, ani v stojacich automobiloch,
    - pri pobyte na priamom slnku používať ochranné prostriedky pred priamym slnečným žiarením (pokryvka hlavy, ochranné krémy, slnečné okuliare a pod.).

- **Nízke teploty**
  - ❖ **2. stupeň**
Dosiachnutie minimálnej teploty vzduchu (M2, < -20°C). Silný mráz:
    - chrániť sa primerane teplým oblečením a obuvou,
    - chrániť nekryté časti tela ochranným (mastným) krémom,
    - vykonať primerané opatrenia na ochranu hospodárskych plodín pred prízemnými mrazmi.
  - ❖ **3. stupeň**
Minimálnej teploty vzduchu (M3, < -30°C). Veľmi silný mráz:
    - urýchlene vyhľadať teplé miesta (obytné zariadenia),
    - vykonať primerané opatrenia v priemysle na ochranu pred silnými mrazmi (zateplenie...),
    - chrániť nekryté časti tela ochranným (mastným) krémom.
- **Sneženie**
  - ❖ **2. stupeň**
Silné sneženie pri ktorom spadne viac ako 20 cm nového snehu za 12 hodín (S2, > 20 cm za 12 h):
    - na horách sledovať a dodržiavať pokyny horskej služby,
    - vybaviť vozidlo príslušnými technickými prostriedkami (zimné pneumatiky, snehové reťaze, vlečné lano, lopata a pod.),
    - v prípade mokrého snehu a silného vetra obmedziť pohyb v lese a v blízkosti elektrických vedení.
  - ❖ **3. stupeň**
Mimoriadne silné sneženie pri ktorom spadne viac ako 30 cm nového snehu za 12 hodín (S3, > 30 cm za 12 h):
    - obmedziť pobyt a pohyb (i dopravnými prostriedkami) v exteriéri.
- **Snehové jazyky a záveje**
  - ❖ **2. stupeň**
Intenzívna tvorba snehových jazykov a závejov:
    - vybaviť vozidlo zimnými technickými prostriedkami (zimné pneumatiky, snehové reťaze, vlečné lano, lopata a pod.),
    - zabezpečiť sa komunikačnými prostriedkami (mobilný telefón, PDA, vysielacia a pod.) pre prípad núdze.
  - ❖ **3. stupeň**
Mimoriadne intenzívna tvorba snehových jazykov a závejov:
    - obmedziť pohyb vo vonkajšom prostredí,
    - obmedziť jazdu vozidlom a inými prostriedkami.
- **Pol'adovica**
  - ❖ **2. stupeň**
Intenzívna tvorba pol'adovice:
    - obmedziť pobyt a pohyb (i dopravnými prostriedkami) v exteriéri,
    - upraviť povrch chodníkov tak, aby umožňoval bezpečný pohyb.
  - ❖ **3. stupeň**
Mimoriadne intenzívna tvorba pol'adovice:
    - obmedziť pobyt a pohyb i dopravnými prostriedkami v exteriéri,
    - upraviť povrch chodníkov tak, aby umožňoval bezpečný pohyb.

NEBEZPEČNÉ LÁTKY

Nebezpečné látky sú prírodné alebo syntetické látky, ktoré svojimi chemickými, fyzikálnymi, toxikologickými alebo biologickými vlastnosťami samostatne alebo v kombinácii môžu spôsobiť ohrozenie života, zdravia alebo majetku. Všeobecne pod nebezpečnými látkami rozumieme chemické, rádioaktívne alebo biologické látky.

Únik nebezpečných látok môže byť spôsobený haváriou stacionárneho zdroja nebezpečnej látky (výrobné zariadenie, sklad, zariadenie využívajúce nebezpečnú látku ako médium napr. chladiarenské zariadenie) alebo z mobilného zdroja pri preprave nebezpečnej látky (preprava cestnými komunikáciami a železnicou).

Ohrozenie nebezpečnými látkami môže byť spôsobené aj teroristickým útokom.

Nebezpečné chemické látky spôsobujú poškodenie centrálného nervového systému, dýchacích orgánov, zažívacieho traktu, poškodenie kože, alebo narušujú metabolizmus postihnutého. V prípade havárie spojenej s únikom nebezpečných chemických látok pôsobia na okolie v podobe plynu alebo výparov. V prípade teroristického útoku môžu byť použité vo forme aerosólov alebo plynu, prípadne môžu byť použité na zamorenie vodných zdrojov.

Činnosť obyvateľstva v prípade úniku chemickej nebezpečnej látky:

- pri pobyte v budove – ak je to možné a bezpečné opustíte ohrozený priestor ak nie tak:
  - zostaňte vo vnútri a vytvorte izolovaný uzavretý priestor - uzavrite a utesnite okná, dvere, vetráky, odstavte klimatizáciu,
  - pripravte si improvizovanú ochranu dýchacích ciest, očí a odkrytých častí tela,
  - sledujte pokyny obce a zasahujúcich zložiek,
  - riad'te sa podľa vysielaných pokynov,
  - nepodceňujte riziko,
  - telefonujte len v súrnom prípade, nezaťažujte telefónne linky,
  - poskytnite pomoc chorým, postihnutým osobám, osobám neschopným pohybu, starším osobám, postarajte sa o deti bez dozoru,
  - zachovávajúte rozvahu a pokoj,
  - budovu opustíte len na pokyn.
- pri pobyte mimo budovu:
  - zachovávajúte rozvahu, zorientujte sa a opustíte ohrozený priestor podľa pokynov zasahujúcich zložiek alebo ak je to možné kolmo na smer vetra,
  - ak je ohrozený priestor veľký ukryte sa v budovách a postupujte ako pri pobyte v budove.

Činnosť obyvateľstva v prípade úniku rádioaktívnej látky:

- Čo najskôr sa ukryte v uzavretej miestnosti (najlepšie v pivničných priestoroch), Ak ste mohli prísť do styku s rádioaktívnymi látkami a máte možnosť vykonajte čiastočnú hygienickú očistu:
  - ❖ kontaminovaný vrchný odev a obuv odložte do neprievzdušného obalu a nepoužívajte ich,
  - ❖ dôkladne si umyte ruky, tvár a vlasy, vypláchnite si oči, ústa, vyčistite si nos a uši,
  - ❖ osprchujte sa a vymeňte si bielizeň,
- uzavrite a utesnite okná a dvere, vypnite ventilačné a klimatizačné zariadenia,
- sledujte správy v informačných prostriedkoch,
- pripravte si prostriedky improvizovanej ochrany (dýchacích ciest a povrchu tela),
- vykonajte profylaxiu (užite jódové prípravky – KI tablety),
- nepoužívajte nechránené potraviny, ovocie a zeleninu,
- pripravte si evakuačnú batožinu,

- ❖ osobné doklady, peniaze a iné cennosti,
- ❖ lieky a nevyhnutné zdravotnícke pomôcky,
- ❖ základné potraviny a pitná voda na dva až tri dni,
- ❖ predmety osobnej hygieny,
- ❖ vrecková lampa,
- ❖ prikrývka alebo spací vak,
- ❖ náhradná osobná bielizeň, náhradný odev, náhradná obuv a nepremokavý plášť,
- ❖ ďalšie nevyhnutné osobné veci.

Hmotnosť batožiny môže byť najviac 25 kg u dospeljej osoby a 15 kg u dieťaťa (do 15 rokov) + 5 kg príručnej batožiny na jednu osobu.

- postarajte sa o hospodárske zvieratá:
  - ❖ zatvorte ich a dajte im zásobu krmovín a vody na dva dni,
  - ❖ zásoby krmiva a vody zabezpečte pred kontamináciou prekrytím plachtou alebo fóliou z plastu a pod.
- čakajte na ďalšie pokyny.

EVAKUÁCIA

Evakuáciu na území obce riadi krízový štáb obce prostredníctvom evakuačných zariadení obce. V prípade vykonania evakuácie vykonať evakuáciu nasledovne:

- **z okolia jadrového zariadenia V2 – EBO, a.s. Jaslovské Bohunice**
 Pri nehode alebo havárii JZ (V2) v J. Bohuniciach je evakuácia obyvateľstva plánovaná odvozom obyvateľstva z obce do kontrolného stanovišťa (KS) a následne do miesta ubytovania. Obyvateľstvo bude nastupovať z priestorov určených na ukrytie do pristavených autobusov na zvukové znamenie vodičov a odvázané do KS.
 Z KS zabezpečujú evakuačnú prepravu príslušné okresné úrady, ktoré umiestňujú evakuované obyvateľstvo vo svojich obciach.
 Pre vykonanie samoevakuácie sa používajú vlastné dopravné prostriedky obyvateľstva. Trasa presunu bude z obce do KS po cestných komunikáciách. Evakuovanému obyvateľstvu bude umožnené len opustenie ohrozeného priestoru po určených trasách do KS. V KS bude vykonaná dozimetrická kontrola osôb a techniky. Nekontaminované a dekontaminované obyvateľstvo bude následne odsunuté do miesta ubytovania. Kontaminované dopravné prostriedky obyvateľstva budú môcť opustiť KS až po vykonaní dekontaminácie, do doby vykonania dekontaminácie budú odstavené na určenom mieste a samoevakuanti budú odsunutí do miesta ubytovania hromadnými dopravnými prostriedkami. Pre účely samoevakuácie môžu byť použité dopravné prostriedky nachádzajúce sa v oblasti ohrozenia v žiadnom prípade nebude umožnený vstup osôb a techniky do oblasti ohrozenia. Všetky trasy určené pre evakuácie budú jednosmerné a to len smerom do KS. Vstup do oblasti ohrozenia bude umožnený len zasahujúcim jednotkám a technike na vykonanie evakuácie.
 Deti nachádzajúce sa v škôlkach a školách budú evakuované v rámci týchto zariadení. Rodičia, ktorí sa budú nachádzať v oblasti ohrozenia na území obce si v prípade samoevakuácie môžu svoje deti prevziať z týchto zariadení. Deti evakuované v rámci školských zariadení budú rodičom odovzdané v mieste ubytovania evakuovaných.
- **z územia ohrozeného prielomovou vlnou pri havárii na vodnej stavbe**
 Pri rozrušení vodnej stavby sa evakuácia plánuje odvozom obyvateľstva z ohrozeného - zaplaveného územia do miesta ubytovania vhodnými dopravnými prostriedkami, prípadne peši ak sa obyvatelia evakuujú v rámci obce.
 Evakuácia sa vykonáva po stanovených trasách.
 Pre vykonanie samoevakuácie budú použité vlastné dopravné prostriedky obyvateľstva.

- **z územia ohrozeného kontamináciou pri havárii alebo inej mimoriadnej udalosti spojenej s únikom chemickej nebezpečnej látky alebo biologickej nebezpečnej látky pri preprave po cestných komunikáciách.**

Pri úniku nebezpečných látok (chemických prípadne biologických) sa počty evakuovaných určujú na základe aktuálnej situácie v závislosti od druhu a množstva nebezpečnej látky vzhľadom na konkrétnu oblasť ohrozenia.

UKRYTIE

Ukrytie obyvateľstva je hlavným druhom kolektívnej ochrany, je uvažované, v prvom rade pri vzniku priemyselných havárií, katastrof a iných mimoriadnych udalostí.

Základná ochrana obyvateľstva pred kontamináciou a ožiareními z radioaktívneho odpadu, vznikajúceho po jadrovom výbuchu, spočíva vo svojpomocnej úprave zvolených podzemných priestorov budov a stavieb na ochranné stavby, ktoré spĺňajú požiadavky vyhlášky MV SR č.532/2006 Z.z. o podrobnostiach na zabezpečenie stavebnotechnických požiadaviek a technických podmienok zariadení civilnej ochrany.

Ukrytie sa realizuje v ochranných stavbách.

Ochranné stavby poznáme:

- odolné úkryty,
- plynotesné úkryty,
- jednoduché úkryty budované svojpomocne.

Odolné úkryty

Odolné úkryty sú odolné stavby:

- ❖ na ochranu proti vonkajšiemu statickému a dynamickému zaťaženiu,
- ❖ na zabezpečenie plynotesnosti stavby,
- ❖ zabezpečenie dodávky filtrovaného vzduchu pre ukrývané osoby,
- ❖ na utvorenie podmienok na dlhodobý pobyt ukrývaných osôb, a to najmenej na päť dní.

Konštrukcia odolných úkrytov musí spĺňať podmienky podľa tak, aby sa zabezpečila ochrana proti:

- ❖ tlakovým účinkom,
- ❖ radiačnému zamoreniu,
- ❖ tepelným účinkom pri požiaroch,
- ❖ účinkom pri úniku nebezpečných látok,
- ❖ zatopeniu.

Na stavbe odolných úkrytov je možné použiť len monolitické alebo prefabrikované železobetónové konštrukcie.

Odolné úkryty sa vybavujú:

- ❖ zariadením na zásobovanie vodou a kanalizačným zariadením,
- ❖ zariadením na zásobovanie elektrickou energiou,
- ❖ filtračným a ventilačným zariadením,
- ❖ telekomunikačnou technikou,
- ❖ signalizačným zariadením na signalizáciu ich polohy pri zavalení,
- ❖ zariadením na zabezpečenie podmienok potrebných na pobyt ukrývaných osôb,
- ❖ hasiacimi prístrojmi,
- ❖ náradím na vyslobodenie z poškodeného úkrytu.

Systémy a prvky inžiniersko-technických zariadení sa navrhujú tak, aby sa dali využiť na prevádzku aj v stave bezpečnosti.

Plynotesné úkryty

Plynotesné úkryty sú ochranné stavby, ktoré:

- ❖ zabezpečujú plynotesnosť stavby,
- ❖ zabezpečujú dodávku filtrovaného vzduchu pre ukryvané osoby,
- ❖ utvárajú podmienky na krátkodobý pobyt ukryvaných osôb, a to najmenej na dva dni.

Plynotesné úkryty sú vybavené:

- ❖ filtračným a ventilačným zariadením,
- ❖ sanitárnym zariadením,
- ❖ elekomunikačnou technikou,
- ❖ elektroinštaláciou,
- ❖ náradím na vyslobodenie z poškodeného úkrytu,
- ❖ hasiacimi prístrojmi.

Vonkajšia obvodová konštrukcia musí mať čo najmenej otvorov a prestupov tak, aby spĺňala ochranu proti rádioaktívnemu zamoreniu a prenikaniu nebezpečných látok.

Pri navrhovaní konštrukčných riešení možno použiť prefabrikované konštrukcie a murované priečky. Plynotesnosť sa zabezpečuje plynotesným vonkajším plášťom a vnútornými plynotesnými predelmi.

Jednoduché úkryty budované svojpomocne

Na jednoduché úkryty budované svojpomocne sa vyberajú vhodné podzemné alebo nadzemné priestory stavieb vybudované v stave bezpečnosti, ktoré po vykonaní svojpomocných špecifických úprav musia zabezpečovať čiastočnú ochranu pred účinkami mimoriadnych udalostí a použitých zbraní v čase vojny a vojnového stavu.

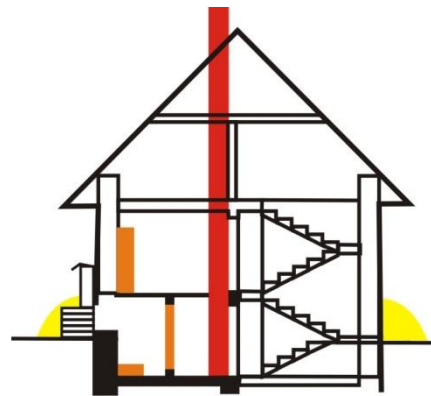
Vhodné podzemné a nadzemné priestory stavieb vybrané pre jednoduché úkryty možno považovať za ochranné stavby až po vykonaní špecifických úprav, ktoré sú potrebné na pripravenosť stavieb plniť účel, na ktorý boli vybudované.

Vybrané vhodné podzemné alebo nadzemné priestory stavieb na jednoduché úkryty musia spĺňať požiadavky na:

- ❖ vzdialenosť miesta pobytu ukryvaných osôb tak, aby sa mohli v prípade ohrozenia včas ukryť,
- ❖ zabezpečenie ochrany pred radiačným zamorením a pred preniknutím nebezpečných látok,
- ❖ minimalizáciu množstva prác nevyhnutných na úpravu ich priestorov,
- ❖ statické a ochranné vlastnosti,
- ❖ vetranie prirodzeným alebo núteným vetraním vonkajším vzduchom, filtračným a ventilačným zariadením,
- ❖ utesnenie.

Spohotovenie ochranných stavieb zahŕňa ich technickú, prevádzkovú a organizačnú prípravu na ochrannú prevádzku. Spohotovovanie jednoduchého úkrytu budovaného svojpomocne pozostáva z:

- ❖ utesnenia okien a dverí,
- ❖ spohotovenia sociálnych častí,
- ❖ vytvorenia zásoby vody,
- ❖ označenia nástupu a výstupu z úkrytu,
- ❖ označenia asanačných priepustov,

- ❖ zabezpečenia zdravotníckeho materiálu a prostriedkov individuálnej ochrany,
- ❖ osadenia komínčekov – vzduchovodov do úkrytových častí.

Zvýšenie ochranných vlastností sa dosiahne:

- spevnením oslabených miest obvodových konštrukcií, najmä dverných, okenných a vetracích otvorov a vybudovaním tieniacich stien.
- na vchody sa používajú dvere bez sklenených výplní, ktoré sa musia otvárať smerom von. Vhodné je navrhovať dvojce vstupných dvier za sebou s medzerou najmenej 1,6 m.
- tieniaca stena sa umiestňuje zvonku alebo vnútri úkrytu čo najbližšie ku vchodu alebo vjazdu, vždy však tak, aby bola zachovaná priechodná šírka dverí. Výška tieniacej steny nesmie prekryvať celý otvor a musí byť vybudovaná do výšky najmenej 1,7 m od úrovne podlahy.
- parapety okenných otvorov v podzemných podlažiach musia byť najmenej 170 cm nad podlahou.
- presvetľovacie otvory v podzemných podlažiach musia byť najmenej 65 cm nad miestom na ležanie.
- Utesnenie sa dosiahne utesnením všetkých otvorov vedúcich do úkrytu s použitím dostupných tesniacich materiálov.

Ak po vzniku mimoriadnej udalosti z časových dôvodov nie je možné uviesť jednoduché úkryty do stavu technickej pripravenosti a zabezpečenia príjmu ukrývaných osôb, ukrytie obyvateľstva sa zabezpečuje v ochranných priestoroch budov.

Zásady ochrany v ochranných priestoroch budov.

Ochranné priestory sa pripravujú na účel ochrany pred účinkami nebezpečných látok podľa možnosti v pivniciach domov, ale aj v ich zvýšených podlažiach. Hlavnou požiadavkou je ich dokonalé utesnenie. Stupeň ochrany pred kontamináciou je tým vyšší, čím hlbšie je ochranný priestor zapustený do zeme. Na zriadenie ochranných priestorov je výhodné prednostne využívať miestnosti veľké, s malým počtom okien a dverí, pokiaľ možno v pivniciach a nižšie položených priestoroch, ktoré nie sú v rohu budov a ktoré susedia s ďalšími miestnosťami vhodnými na úpravu ochranných priestorov. Vhodné je, ak sú v blízkosti kúpeľní a sociálnych zariadení, ktoré po utesnení možno používať.

IMPROVIZOVANÉ PROSTRIEDKY INDIVIDUÁLNEJ OCHRANY

Za správne zhotovené a použité improvizované PIO sa pokladá:

- ❖ chránené oči,
- ❖ chránený trup alebo aspoň jeho väčšia časť,
- ❖ zhotovená ochrana nôh (minimálne chodidiel a časti lýtky),
- ❖ zhotovená ochrana rúk.

Vytvorenie improvizovaných PIO je rozdelené na úkony, pričom každý vyžaduje nasledovné predmety:

- lyžiarske, potápačské, alebo minimálne slnečné okuliare (ochrana očí),
- uterák, šál, iné kusy tkaniny, ako utierky na riad, stará košeľa či tričko, šatka. (zakrytie – ochrana dýchacích ciest),
- šiltovka, čapica, šatka, alebo iný predmet (ochrana hlavy),

- pršiplášť, nepremokavá - vetrovka, kabát, stará deka, veľké kusy fólie (ochranu trupu),
- rukavice, PVC tašky, igelitové vrecká (ochranu rúk),
- čižmy, vysoké topánky, igelitové tašky (ochrana chodidiel a nôh),
- gumičky, povraz, lepiaca páska (na upevnenie vyššie opísaného materiálu).

POSKYTOVANIE PRVEJ PREDLEKÁRSKEJ POMOCI

Zásady poskytovania prvej pomoci

Na zemi leží človek. Musíš k nemu prísť, oslovíš ho, ak nereaguje ani pri jemnom potrasení, musíš okamžite privolať prvú pomoc.

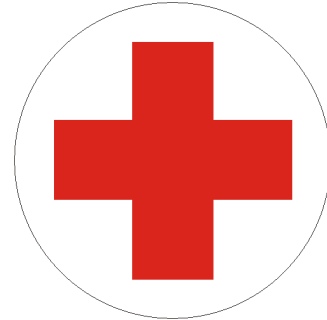
Ak v tvojej blízkosti nikto nie je, privolaj pomoc – zavolaj na linku tieňového volania 112 (Koordinačné stredisko Integrovaného záchranného systému), alebo rýchlu záchrannú službu. 155. Predstav sa, povedz čo a kde sa stalo (popíš stručne situáciu), odkiaľ voláš, z akého čísla.

POZOR:

Existuje výnimka pri zásade poskytovania prvej pomoci. Ak sa niekto otrávil napr. liekmi, alkoholom, drogami, alebo ak sa niekto topil, prípadne ak je niekto vážne poranený, najskôr musíš 1 minútu poskytovať prvú pomoc (pokiaľ si pri zranenom sám) a až potom zavolať na číslo 112 alebo 155.

Dôležité upozornenie:

Ak by Ti pri záchrane človeka hrozilo nebezpečenstvo, nikdy neposkytuj za takýchto okolností pomoc!

Základné činnosti pri poskytovaní prvej predlekárskej pomoci:

1. Bezvedomie, zastavenie dýchania a činnosti srdca

Pri zastavení dýchania, alebo zastavení srdca sa zastaví prísun kyslíka a najdôležitejšie telesné orgány začnú odumierať ako prvú. Jediným účinným postupom je včas zistiť **zastavenie dýchania a činnosti srdca** a okamžite poskytnúť prvú pomoc v podobe srdcovo-plúcneho oživovania - kardiopulmonálna resuscitácia (zaužívaná skratka **KPR**).

Ak zistíš, že dotyčná osoba nereaguje, s najväčšou pravdepodobnosťou bude v bezvedomí. Príznaky rozpoznáš hneď:

- modrá farba kože,
- čudné atypické zvuky pri dýchaní (slabé chrčanie),
- spotená a bledá pokožka.

Prvé a najhlavnejšie je rozpoznať, či osoba dýcha (priložením tvojho ucha k ústam a nosu postihnutej osoby). Musíš vykonať u postihnutej osoby mierny záklon hlavy, tým jej uvoľníš dýchacie cesty.

Ak postihnutá osoba nedýcha a ty nepočuješ jej výdych vzduchu, potom sa jedná o zastavenie dýchania. Pozor, dýchacie cesty môžu byť upchaté! Rozopneme resp. uvoľníme oblečenie (gombík, opasok...) okolo brucha a krku.

Základný postup:

Laická pomoc by mala rozpoznať náhle zastavenie obehu, čo vzhľadom ku vysokej incidencii lapavého dýchania spôsobuje laikom stále veľké ťažkosti. V prípade prítomných známk bezvedomia (nereaguje na vonkajšie podnety – zatrasenie a hlasité oslovenie) nasleduje spriechodnenie dýchacích ciest záklonom hlavy a zdvihnutím brady, v prípade zdravotníkov tiež predsunutie dolnej čeľuste (pozor pri poranení krčnej chrbtice). Na posúdenie stavu dýchania je vhodné použiť „**trias**“ – cítim, vidím, počujem po dobu

maximálne 10 sekúnd. Pokiaľ postihnutý nedýcha, alebo sú prítomné terminálne lapavé dychy (gasping), musí byť okamžite začatá nepriama masáž srdca. Súčasne je privolaná záchranná služba číslom 112 alebo 155.

Základná podpora životných funkcií (u dospelých) ak je postihnutý v bezvedomí a nereaguje, tak:

- zakričíme o pomoc,
- spriechodníme dýchacie cesty (vyčistíme ústnu dutinu a hltan, čiže vyberieme viditeľné cudzie predmety),
- Ak nie je prítomné normálne dýchanie, zavoláme na linku tiesňového volania 112 alebo 155,
- následne (čo najskôr) urobíme 30 kompresí hrudníka,
- ďalej urobíme 2 umelé vdychy a ďalších 30 kompresí.

Miesto stlačenia pri kompresii hrudníka je v strede hrudnej kosti, hĺbka stlačenia približne 1/3 hĺbky hrudníka (**5-6 cm**). Stláčame dlaňami oboch rúk. Pomer stlačení a vdychov je **30:2** (frekvencia kompresí 100/min.).

Uvoľnenie dýchacích ciest urobíme tak, že podvihnutie sánky, mierny záklon hlavy (vytvorený podvihnutím sánky), pootvorenie úst.

POZOR:

Príčiny zastavenia dýchania a činnosti srdca, sú u dospelých a detí rozdielne. U detí (od veku 1 mesiaca až do puberty). Obsahom disciplíny „Zdravotnícka príprava“ je iba oživovanie dospelého.

Masáž srdca

Najdôležitejším postupom neodkladnej resuscitácie je aktuálne nepriama masáž srdca. Tento jednoduchý a bezpečný výkon prináša postihnutým významné zvýšenie šance na prežitie. Úplne všetci laici (bez ohľadu na ich preškolenie v prvej pomoci) by mali byť schopní vykonať u postihnutého nepriamu masáž srdca. Vysoko kvalitná masáž srdca zostáva naďalej postupom, na ktorý je kladený extrémny dôraz. **Masáž srdca je vykonávaná pravidelným stlačovaním hrudníka frekvenciou aspoň 100 stlačení za minútu (maximálne 120/min.) do hĺbky aspoň 5 cm (maximálne 6 cm).** Po každom stlačení nasleduje úplné uvoľnenie tlaku na hrudník, aby došlo k úplnému návratu hrudníka do východzej polohy. **Je potrebné obmedziť akékoľvek prerušovanie masáže srdca a v prítomnosti viacerých osôb sa tieto striedajú každé 2 minúty.** Záchranci vyškolení v neodkladnej resuscitácii by mali vykonávať **KPR klasickým spôsobom, teda striedaním stlačovania hrudníka a umelých vdychov v pomere 30:2.** Laická resuscitácia môže byť ukončená po odovzdaní postihnutého profesionálnemu tímu záchrannej služby, vyčerpaní záchrancov, prípadne po obnovení vitálnych funkcií.

2. Vykĺbenie ľavého členka s podozrením na zlomeninu

- zraneného posadíme, prihovárame sa mu, ukludňujeme ho,
- ľahko nadvihne a šetrne pridržíme končatinu,
- končatinu nenaprávame (!),
- priložíme studený obklad,
- končatinu fixujeme elastickým obvazom,
- alebo urobíme osmičkový fixačný obvaz zo šatiek,
- končatinu znehybníme dlahou od chodidla po koleno,
- vykonávame protišokové opatrenia.

3. Otvorená zlomenina na dolnej končatine (predkolenia)

- nadviažeme kontakt s postihnutým, uložíme ho na chrbát, zistíme subjektívne ťažkosti, upokojujeme ho,

- ošetríme krvácajúcu ranu, sterilným krytím, bez zatlačenia úlomkov
- končatinu fixujeme dlahami a šatkami, prípadne použijeme zdravú končatinu a dlahu, zlomeninu fixujeme kĺb pod a nad zlomeninou
- vykonáme druhotné vyšetrenie a protišokové opatrenia

4. Tržná rana na hlave so slabým krvácaním a miernym opuchom

- nadviažeme kontakt s postihnutým, uložíme ho na chrbát, zistíme subjektívne ťažkosti, upokojujeme ho,
- postihnutého polohujeme do sedu na podložku, s opretou hlavou a trupom,
- vyčistíme okolie rany, sterilne ranu prekryjeme, krytie fixujeme šatkovým, alebo ovínadlovým obvázom,
- vykonáme druhotné vyšetrenie,
- zabezpečíme protišokové opatrenia.

5. Zatvorená zlomenina na hornej končatine (predlaktia) - bez krvácania

- nadviažeme kontakt s postihnutým, uložíme ho do sedu,
- zistíme subjektívne ťažkosti, upokojujeme ho,
- opatrne znehybníme zlomeninu dlahami od zápästia až nad lakeť, alebo fixovať predlaktie 2 šatkami, predlaktie uložíme do závesu a druhou šatkou ho fixujeme o trup postihnutého,
- vykonáme druhotné vyšetrenie a protišokové opatrenia.

6. Popálenina

- postihnutého posadíme, nadviažeme s ním kontakt, šetrne zbavíme odevu,
- popáleninu ochladzujeme vodou,
- pľuzgiera a príškvarky sa nesmú odstraňovať, popáleninu iba sterilne zakryjeme obvázom, alebo obviažeme trojrohou šatkou, spolohujeme do závesu,
- urobíme protišokové opatrenia (postihnutému ovlažujeme pery, ak treba postihnutého ukludníme,
- nepodávame žiadne tekutiny.

VOLANIE NA 112

Každý občan pri volaní na tiesňovú linku 112 by mal vedieť súvisle a stručne oznámiť - popísať udalosť ktorú nahlasuje nasledovne:

- Kto je - volajúci sa predstaví sa menom a priezviskom a povie odkiaľ volá
- Čo sa stalo - stručne popíše situáciu (ktorú vidí, počuje)
- Kde sa stalo - volajúci uvedie miesto udalosti (obec, objekt, lokalita)
- Komu sa stalo - volajúci uvedie počet osôb, približný vek
- Kedy sa stalo - volajúci spresní čas nehody, zranenia (pokiaľ mu je známy), prípadne dátum

Volajúci poskytne operátorovi ďalšie doplnkové informácie - telefónne číslo pre spätné volanie a pod. podľa dopytu operátora.